

ABDULLAH HARMANCI'NIN ÖYKÜLERİNDE AYDINLAR INTELLECTUALS IN ABDULLAH HARMANCI'S STORIES

TURAN GÜLER

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Asst. Prof. Dr. Mus Alparslan University, Faculty of Art and Sciences, Department of Turkish Language and Literature
tuuranguler@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-9227-9299>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-66, Eylül - September 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-Received Date : 02.05.2019

Kabul Tarihi-Accepted Date : 29.08.2019

Sayfa-Pages : 155-176

 <http://dx.doi.org/10.14929/Turkiyat4171>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate

ABDULLAH HARMANCI'NIN ÖYKÜLERİNDE AYDINLAR INTELLECTUALS IN ABDULLAH HARMANCI'S STORIES

TURAN GÜLER

Öz

Yazarların eserlerinde biyografilerinden istifade etmeleri yaygın bir durumdur. Muhteris, Ertesi Dünya, Yerlere Göklere, Seni Ne İhtiyarlattı?, Melek Kayıtları, Behçet Bey Neden Gülümsedi? adı ile yayınlanmış altı öykü kitabı bulunan akademisyen yazar Abdullah Harmancı da öykülerinde bu türden biyografik unsurları sıklıkla kullanır. Ailede başlayan, lise ve üniversite yıllarında gelişerek devam eden düşünce inşası sürecinin yanı sıra öğretmenlik ve akademisyenlik gibi mesleki tecrübeleri de öykülerinde yer alır. Ayrıca iyi bir dergi ve öykü yazarı olan Abdullah Harmancı varlık ve mana yolculuğunu yayınladığı öykülerde okura yansıtmıştır. Bu çalışmada öykü kitaplarında yazarın bu yolculuğunu doğrudan yansıtan öyküleri, aydın problemi bağlamında değerlendirilmiştir. Bundan dolayı öykü karakterleri olarak aydın sınıfı oluşturan öğretmen, akademisyen, yazar gibi kimlikler ön plana çıkarılmıştır. Toplumsal boyutla ele alındığında bu kişilerin aynı zamanda birer aydın kimliğe sahip oldukları göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan giriş bölümünde aydın kavramı üzerinde durulmuş, otobiyografik unsurların gölgesinde gelişen aydın kimliği hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın ana inceleme bölümünde ise bu öykülerde geçen öğretmen, akademisyen ve yazarlar çeşitli yönleri ile ele alınmıştır. Bu kişilerden hareketle yazarın toplumun aydın sınıfı hakkındaki düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, Aydın, Abdullah Harmancı

Abstract

It is common for authors to take advantage of their biographies in their stories. Abdullah Harmancı, an academician writer who has six story books published with the names Muhteris, Ertesi Dünya, Yerlere Göklere, Seni Ne İhtiyarlattı?, Melek Kayıtları and Behçet Bey Neden Gülümsedi? frequently uses such biographical elements in his stories. His professional experiences gained as a teacher and an academician take place in his stories as well as his thought construction process which developed and lasted in high school and university years. Moreover, as a good journalist and story writer, he reflects his adventure of being and meaning to the reader in his stories. In this study, the stories of the author directly reflecting this adventure are evaluated within the context of intellectual problem. For this reason, teachers, academicians and writers who make up the intellectual class come to the fore as the story characters. It should not be overlooked that these people also have an intellectual identity when they are taken into consideration with the social dimension. In this respect, the concept of intellectual is dealt with in the introduction and a general evaluation is made about the intellectual identity which develops in the shadow of autobiographical elements. In the main review section of the study, the teachers, academics and writers mentioned in these stories are handled with various aspects. Based on these people, the thoughts of the author about the intellectual class of the society are tried to be put forward.

Key Words: Story, Intellectual, Abdullah Harmancı

Giriş

12 Mayıs 1974’de Konya’da doğan Harmancı, eğitimine Kıbrıs Girne’de başlar. Edebiyat öğretmeni olan babası ile birlikte Konya, Sivas, Karaman’da yaşar. 1995’de *Dergâh dergisine* gönderdiği “Ezilmiş Bakırdan Yapraklar” ile ilk öyküsünü yayımlar. Sonraki yıllarda yazacağı öykülerde Joyce, Woolf, Proust, Sevim Burak, Leyla Erbil gibi isimlerin metinlerinden hareketle daha modern bir öykü dilinin imkânlarını arar. Deneysel öyküler de denebilecek türde yazılan modern üsluplu bu öykülerini ilk olarak 2002’de yayınladığı *Muhteris*’te kitaplaştırır. 2003 yılında ise klasik üslupla kaleme aldığı öykülerini *Ertesi Dünya* isimli kitabında bir araya getirir. Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) tarafından 2007’de öykü ödülüne layık görülen *Yerlere Göklere* öykü kitabının ardından 2011’de *Seni Ne İhtiyarlattı?* ve 2017’de ise *Melek Kayıtları*’nı yayımlar (Mahalle Mektebi 2016: 56-58). Yazar son olarak 2019’da *Behçet Bey Neden Gülümsedi?* isimli kitabını yayımlar.

Öykülerinde gündelik hayatın kapanına kısılmış, debelenen, ondan çıkmaya çalışan belki de çıkamayan insanların bir felakete doğru evrilmeleri anlatılır. Bunun yanı sıra öykülerinde, taşrada yaşamının verdiği acıyı içinde taşıyan ve merkezle adeta Don Kişot’un değirmenlerle savaşı kinyile metropollerle savaşan entelektüel adayları görülür (Sarı 2016:65). Öykülerinde modern insanın ve postmodern aydın zihniyetinin sıkıntıları ve bunalımlarını da irdeleyen Harmancı, Türk romanının da önemli konularından biri olan aydın/entelektüel problemi üzerinde durur.

Harmancı’nın öğretmen, yazar, akademisyen rolündeki aydınları daha çok kendi dünyalarında yaşamakta ve bireysel bir sorgulama içindedirler. Toplumu kurtarmak gibi ciddi arzuları vardır ancak bunu eyleme dönüştüremezler. Bu durum aslında modern aydın kavramının yaşadığı aşınmayı da tartışmaya açmaktadır. Bu çalışmada Abdullah Harmancı’nın öykülerinin aydın karakterleri üzerinde durulacaktır. Farklı yönleri ile konuya temas etmeden evvel aydın kavramının anlamı ve kavram dünyası ile ilgili kısa bir giriş faydalı olacaktır.

Aydın kavramı geçmişten günümüze birçok farklı kelime ile karşılanmıştır. Münevver, mütefekkir, müceddid, entelektüel, intelijensiya bunlardan bazılarıdır. *Türkçe Sözlük*’te aydın kelimesinin ikinci anlamı, “Kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli (kimse), münevver” olarak verilir. Aydın kelimesi münevver kavramı ile hemen hemen aynı anlamı karşılayacak şekilde tarif edilir (TDK 2005:157). Zira aynı sözlükte münevver kelimesinin karşılığı “aydın kimse” (TDK 2005:1436) olarak verilir. Aydın, bir bakıma ‘intellectual’in¹ aydınlanmacı yönüne karşılık gelirken, münevver ışık saçma anlamından

¹ Aydın, entelektüel, mütefekkir, münevver gibi birçok farklı kelimenin aynı anlamda kullanıldığı günümüzde entelektüel kavramı ise ilk olarak batıda Dreyfus davası ile ortaya çıkar.(Cemil Meriç, Mağaradakiler, İletişim Yayınları, İstanbul 2017, s. 16) Kavram bugünkü anlamıyla on dokuzuncu yüzyılda Fransa’da kullanılmaya başlanır. Fransa’daki Dreyfus davası ile ilgili olarak Emile Zola, Andre Gide, Marcel Proust gibi düşünürler Yüzbaşı Alfred Dreyfus’un serbest bırakılmasını sağlamak üzere, adalet adına siyasetin kamusal alanına müdahale eder ve çeşitli çalışmalar yürütürler. 14 Ocak 1893’de L’Aurore gazetesi *Entelektüellerin Beyannamesi*’ni yayımlar. Kurulu düzene karşı bir savaş ilanı olan bu beyanname ile bugün anladığımız anlamıyla entelektüel imgesinin ortaya çıktığı söylenebilir. Kavramın ortaya çıkışında Zola’nın tam karşıt konumunda yer alan, gazeteci ve romancı Maurice Barres, Zola ile birlikte manifestoyu imzalayan düşünürleri aşağılamak üzere “entelektüel” kelimesini kullanır. Bu adlandırma bir müddet sonra manifestoyu imzalayan grup ve davayı takip eden kesimler tarafından da kabul edilir. Dava sonrası Zola ve arkadaşlarının haklı olduğu görülünce bu kavram kendiliğinden olumlu bir anlama bürünür ve doğruyu yanlıştan ayırt etme noktasında müktedir olan kişileri nitelendirmek için kullanılmaya başlanır (Rasime

zamanla eğitilmiş birey anlamına kayarak 'intellect'in zihin ile alakalı yönüne karşılık kullanılmıştır. Müfekkîr ve mütefekkîr kelimeleri ise doğrudan akıl yürütmekten Arapça *fikr* kökünden yani tefekkür etmekten gelir (Ankay 2018:8).

Antonio Gramsci entelektüel işlevi görenleri iki tipe ayırır. Bunlardan birincisi nesilden nesile aynı şeyi yapmayı sürdüren öğretmen, din adamı gibi geleneksel entelektüeller ve ikincisi ise iktidar ve denetim gücü ile yakından ilişki içinde bulunarak yeni bir sistemin/kültürün kurucusu olabilecek reklamcı, halkla ilişkiler uzmanı, pazarlama uzmanı gibi organik entelektüeller (Said 2013:22). Julien Benda'nın entelektüelleri ise insanlığın vicdanı olan süper yetenekli, ahlaki donanımları gelişkin filozof-krallardan oluşan Sokrates ve İsa gibi özelliklere sahip bir avuç insandır (Said 2013:22). Said'in entelektüeli ise kendisi gibi sürgündür, ötekidir ve sorumludur (Ankay 2018:11-13). Şeriatî'ye göre ise aydın olarak tarif edilen entelektüel sınıf;

"...öğretmenler, üniversite hocaları, avukatlar, hâkimler, politikacılar, parti liderleri, gazeteciler, muhabirler, mütercimler, yazarlar, şairler, ressamalar, heykeltıraşlar, sanatçılar, memurlar, mühendisler, doktorlar, çeşitli bilim dallarındaki uzmanlar, edebiyatçılar, din âlimleri, din adamları, antropologlar, filozoflar ve tarihçiler gibi fikrî çalışma yapan topluluklardan oluşmaktadır. Bütün bunlar entelektüel sınıfı teşkil etmektedir"

(Şeriatî 2017:12).

Bu çalışmada öykülerin yazarı olan Abdullah Harmancı'nın öğretmenlik, akademisyenlik, dergicilik ve yazarlık özelliklerinden beslenen öykü kahramanları üzerinden hareketle "derûnî mırıldalarda gizlenen dramı keşfet"mek amacıyla yazarın aydın kavramını mücessem hale getirdiği öğretmen, akademisyen ve yazarlar tahlil edilmiştir. Yazara ait biyografik unsurların öyküde su yüzüne çıktığı en önemli hususların başında yarattığı bu karakterlerdir. Kendisi gibi dini bilgiye vakıf öğretmen, akademisyen ve yazar olan bu karakterler öykülerde aşağıda ele almaya çalıştığımız hususiyetleri ile yer alır.

Aydın Tipler/Karakterler

Gerçek dünyada, gündelik hayatta, iletişim ve etkileşim ağı nasıl insan etrafında kurulmuşsa, gerçek dünyayı yansıtmak iddiasında olan romanın/öykünün kurmaca dünyasında da insan aynı konumdadır. Bununla birlikte gerçek dünyadaki insanı, romanın/öykünün kurmaca dünyasına taşımak beceri ve yetenek isteyen bir faaliyettir (Tekin 2004:71). Söz konusu kişi unsurunu şekillendiren temel faktör ise yazarın kişisel dünyasıdır. Abdullah Harmancı'nın öykülerinde kişisel hayatından izler taşıyan geniş bir öykü kadrosu bulunmaktadır. Öğretmen, akademisyen, yazar olan Abdullah Harmancı bu meslek gruplarına dâhil bir çok karakteri yine kendi hayatından izlerle öykülerine taşır.

Öykülerinde sıklıkla otobiyografik bilgiler barındıran Harmancı, *Seni Ne İhtiyarlattı?*² kitabında geçen "Büyü mü, Gizem mi, Şiir mi, Düş mü... Aşk mı yoksa?" epeyce uzun isimli öyküsünde de otobiyografisinden gerçek isimler ve unsurlar kullanarak

Demir, Oğuz Atay Romanlarında Aydın Problemi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,) Afyonkarahisar, 2015, s. 9)

² Abdullah Harmancı, *Seni Ne İhtiyarlattı?*, Profil Yayıncılık, İstanbul 2011. (Metinde bu kitaptan yapılacak alıntılarda eser ismi SNI? olarak kısaltılacaktır.)

söz eder. 1978’de dört yaşındayken başlayan öykü babasının öğretmenlik yapmak için Konya’nın bir ilçesine gidiş gelişte kullandığı tren istasyonunun sonraki yıllarda da hayatındaki yeri üzerinde durur. Bunun haricinde kendi öykü serüveni, ilk öykü kitabının çıkışı, TÜYAP kitap fuarına katılışı, Konya garının lokalinde şair arkadaşları, Mehmet Aycı, Osman Özbahçe, Akif Kuruçay, Sami Aldur ile gecenin ilerleyen saatlerine kadar yaptıkları şiir sohbetinden söz eder. Tren istasyonlarında olan ama başka hiçbir yerde (havalimanı, otogar, liman, gemi, otobüs, uçak) olmayan gizem, şiir, rüya, düşün nedenini sorar. Bu ve benzer diğer öykülerinde bu anlamda parçalı bir anlatım ile de olsa biyografik unsurlara yer verir. Öykülerdeki aydın karakterler yukarıdaki tanımlar ve tasnifler çerçevesinde öğretmenler, akademisyenler, dergicilik faaliyeti yürütenler ve yazarlar olarak sınıflandırılmıştır. Şimdi sırası ile bu karakterlerin öykülerdeki varlık serüvenine ve yazarın bu karakterlere yüklemiş olduğu aydın rollerine değinilecektir.

Öğretmenler

Harmancı’nın hayat hikâyesinden izler taşıyan öykü serüveninde yer alan önemli öykü karakterlerinden biri öğretmenlerdir. Babası gibi kendisi de bir öğretmen olan Harmancı, *Muhteris*³ adlı kitabında geçen öykülerinin büyük çoğunluğunu 1999’da öğretmen olarak atandığı Rize’nin Güneysu ilçesinde kaleme almıştır. Bu kitabında anlatılan öykülerin her biri ayrı öyküler olarak yazılmış olsa da bir bütün olarak öykü kahramanı ortaokul öğretmeni Umur Bey’in günlerini, akşamlarını, ukdelerini nihayetinde serüvenini anlatan uzun bir anlatı olarak değerlendirilebilir.

Umur Bey, okuldaki diğer öğretmen arkadaşları; Ali, Gökben, Melek, Tuncer, Nazan, Güneş, Osman ve okulun yaşlı kadın aşçısı, okul müdür vekili, öğrencileri ile birlikte bir hayat sürer. Öykünün mekânı, Rize’nin Karasu ilçesi ve görev yaptığı okuldur. “Umur Bey Günleri” adlı öyküde ismi verilmeyen anlatıcı öğretmenin (Umur Bey) Pazartesi’den Cuma’ya beş günlük okul günleri anlatılır. Eşinin dürtmesi ile başlayan gün, traş, duş, toplu taşıma aracı ile okula varış, öğretmenler odası, ders, teneffüs, dönüş yolu, yine toplu taşıma, araçtan iniş şeklinde devam eder. Bu durum haftanın beş günü tekrar eder. Bu haliyle monoton bir hayatın içinde yaşar. Yazar bu tekdüze akıp giden hayatın içinde teneffüs aralarında kıldığı namazlardaki eksik durumlara göre Allah’a sığınır. Öykünün sonunda servis arabasını uçurumdan aşağı doğru düşürür. Öykü bir bakıma Umur Bey’i cezalandırarak sonlandırılır. Öğretmenin bir dönemini anlattığı bir diğer öyküsü ise “Taşra Lisesi”dir. Aksaray’a atanan edebiyat öğretmenin bir dönem boyunca yaşadıkları ve hissettiklerini öyküleştirilen yazar, ara tatilin gelmesini askerlerin terhis olacakları günü anar gibi beklemektedir.

“Umur Bey Akşamları” adlı öykü ise bu defa öğretmen Umur Bey’in akşam eve gelişi ve evde geçirdiği zamanı anlatır. Öykü kahramanları eşi ve kendisidir. Ancak ne eşinin ne de kendisinin ismi verilmemektedir. Anlatıcı pozisyonundaki öğretmenin (Umur Bey’in) şiirleri yayımlanan bir şair olduğu ve okumayı sevdiği bu yüzden eşi ile yeteri kadar da ilgilenmediği hissettirilir. Farklı dünyaların insanları olarak öyküde yer alan Umur Bey ile eşinin evlilikleri/birliktelikleri devam etmez. Aydın karakterinin kendine ve topluma

³ Abdullah Harmancı, *Muhteris*, Timaş Yayınları, İstanbul 2002. (Bundan sonra eserden yapılan alıntılarda eser ismi M. şeklinde kısaltılacaktır.)

yabancılaşmasının bir neticesi olarak eşinin kendisini terk ettiğini bıraktığı bir not ile okuyucuya iletir.

*konsolun üzerinde değil sehpanın üzerinde
akşam karanlığı artarken işte
vazoyla sehpa camı arasına sıkıştırılmış ve
anladım ve anlayarak evet hem bir de anlayınca
üzgünüm...
üstelik sen...
çocuklardan...
kitaplarınla... (M. s. 23-24)*

Okuma ve yazmayı seven aydın rolündeki öğretmen, yazar, akademisyenlerin eşleriyle, kendileriyle, toplumla yaşadıkları sorunlar yazarın diğer öykülerinde de sıklıkla değinilen bir konudur.

Saz çalmayı ve türkü söylemeyi seven Umur Bey, “Umur Bey/Doğu Anlatısı” adlı öyküsünde ise “öğretmen”ler hakkındaki düşüncesini dile getirir: “Bu ülkede muhafazakâr öğretmen adında bir yaratık yaşıyor”(M, s.26) sözleri ile muhafazakâr öğretmenleri eleştirel bir nazarla dikkate sunar.

*Muhafazakâr öğretmenlerden hoşlanmıyorum
Geriye kalanlardan nefret ediyorum
Ve eğer üçüncü bir grup varsa
Evet onları sevebilirim
Şiir yazan saz çalan
Sessiz mütebessim
Siyaset ekonomi konuşmayan
Çantasında edebiyat dergileri (M, s. 35)*

Yazarın şair/okur/yazar/aydın/öğretmen rolünden beklentisini bu düşünceler etrafında okumak mümkündür. Zira bir yönüyle öte aleme bağlanmasını istediği aydının diğer bir yönüyle bu dünya ile münasebetini devam ettirmesini ister. Saz çalan, şiir yazan, sessiz ve mütebessim, siyaset ve ekonomi yerine edebiyat konuşan öğretmenleri muhafazakar ve geriye kalan diğer öğretmen gruplarından ayırarak önceler.

“Umur Bey Caddelerde” öyküsünde ise yazar, çocukluk ve öğretmenlik yıllarının geçtiği yerleri hatırlar. Önceki öyküleri gibi deneysel bir üslupla yazılan öyküde neredeyse kurallı bir cümle bulunmamaktadır.

*“sanat tarihçisi haşim karpuz, konya tarihi okumaları, münakaşalar,
unrumda bile değilsiniz diyerek, hep tablonun dışındasın abi diyen murat,
kumral saçları, yeşil gözleri, buğday teni, murat, suskulu, bekleyişli, efendi,
asabi, lokman gibi, anımsama bunu, bekleyişli, efendi, asabi, lokman gibi,
anımsama bunu, bunu geç, elinde bir çiçekle çıkagelmişti...”(M, s.46)*

Bu üslup öykü boyunca devam eder. Bazı yerlerde ise yazar tamamı büyük harflerden oluşan bölümlere yer verir;

“FUARIN GİRİŞİ, EMNİYETİN ÇIKIŞI, YILMAZ’IN ALTI KURŞUNLA VURULDUĞU YER, YENGEMİN ÜÇÜZ DOĞURDUĞU BİNA, İNTİHAR EDEN KADININ EVİ,” (M, s. 46)

Yazarın hem bu öykü kitabında hem de diğer öykülerinde bu türden farklı üslup ve denemelerle yazdığı birçok öykü bulunmaktadır.

Muhteris’in neredeyse yarısını oluşturan “Edebiyat Tarihiçisine Notlar” bölümünde büsbütün yukarıda sözünü ettiğimiz aydınının içinde patlayan kini ve öfkesi anlatılır. Öykülerdeki anlatıcılar genelde entelektüel, okumuş taifededir. Umur bey öykülerinde bir şekilde öğretmenlikten, okuma yazma bilen bir sosyal statüden; “Edebiyat Tarihiçisine Notlar” bölümünde de taşrada bir şekilde yine kendi şiir kitabını, kendi edebi ürünlerini ve dergilerini çıkarmaya çalışan entelektüel çabalar sarf eden bir tipolojiden söz edilir (Sarı 2016: 65).

Muhteris’te daha çok günlük serüvenini anlattığı öğretmenin öyküsünü diğer eserlerinde derinleştirmeye başlar. *Ertesi Dünya*⁴ kitabında yer alan “Ermiş” adlı öyküde yazar, Hidayet isminde bir öğretmenin yaşadığı ikilemi anlatır. Günah ve tövbe arasında gidip gelen Hidayet öğretmen, öykünün sonunda günahlarından arınıp ermiş biri olduğunu düşünür. Ya da yazar öyle olmasını ister. Uzak bir kasabada geçen öyküde Hidayet öğretmen, bu kasabanın güler yüzlü, parmakla gösterilen, alkışlarla uğurlanan, yalnız bırakılmayan bir öğretmeni değildir. Farelî evinin odasında bir başına oturan bir öğretmendir. Hafta sonlarında şehre inip arkadaşları ile buluşur. Sohbet ve eğlence içinde hafta sonunu geçirir ama bunlardan sıkılmaktadır. İyi öğretmen olmak ile iyi öğretmen olmayı istemek arasında bunalım yaşar. Hidayet öğretmen kasaba sakinlerinin ruhlarını sarmak, bir anıt gibi yüreklerine dikilmek, hanelerinin içine girmek ister. Ama buna dair bir inancı kalmamıştır. Bunun için daha önce 64 kez karar almış 64 kez başlamıştır. Abdest alıp camiye gitmiş, namazlarına dikkat etmiş, Kur’an okumaları yapmış, bunun yanı sıra *Kierkegaard*, *Bakara*, *Çorak Ülke*, *Günce* gibi eserleri okumuştur. Bu kararı verdiği dönemde az konuşup, az yiyip, az uyumaya dikkat etmiştir. Okulda sigara içmeyerek çeşitli kurallar ve prensipler geliştirmiştir. Ancak bu kararlar ve uygulamalar henüz iki günlüktür. Her akşam yeni kararlar almaktadır. Kur’an saatleri, kaza namazı sayıları, hadis ezberlenmesi, kitap okunması, oruç tutulması, çocukları kıssa anlatılması gibi planlamalar yapar. Bu defa başaracağına inanmaktadır. Fıkıh, hadis, tefsir kitapları alıp okuyacak, temizlenecek ve temizleyecektir. Önünde okunacak binlerce sayfa, kılınacak yüzlerce namaz, konuşulacak onlarca insan, kotarılabilecek sayısız iş bulunmaktadır. Bu düşünceler içindeyken birilerinin yolunu kesip kendisini bunlardan alıkoyacağından korkar. Bu düşüncelerle evine dönerken yolda karşılaştığı arkadaşları Salih ve Atilla onu okey oynamaya davet eder. *Atilla* “gine sofuluk dönemi mi girdin lan hurto?” der. Ve Hidayet öğretmen tüm kararlarına rağmen kahveye gidip okey masasına oturur. Böylece öyküsünün ikinci yarısı da başlar. Kahvedeyken bir yıl önceki günahı tekrar hatırlar. Aynı günahı arkadaşları ile birlikte tekrar yapmaya gider. Bu günaha ve arkadaşlarının isteklerine karşı gelebilmesi mümkünken bunu yapmaz. Yenilmeyi mağlubiyeti tercih eder.

⁴ Abdullah Harmancı, *Ertesi Dünya*, Profil Yayıncılık, İstanbul 2015. (Bu eserden yapılacak alıntılarda eser ismi ET şeklinde kısaltılacaktır.)

Bu öyküde yazar aydın rolünde gösterilen öğretmenin yaşadığı bunalımı dile getirmektedir. Toplumunu kurtarmakla görevlendirilmiş aydın tipi üzerinde durur. Bu aydının yaşadığı ruhsal bunalımı ele alır. Bunalımdan kurtuluşu İslam'a girmekte bulur. Ancak nefsi ile İslam arasında tercihte bulunmak zorunda kalan bireyin gerçekçi bir eda ile nefesine meylettığı anlatılır.

“Yaşam Bir Iska” öyküsünde ise öğretmen bir yazarın öyküsü anlatılır. Yaz tatili ile birlikte Konya'ya gidecek ve oradaki arkadaşları ile tadı çoktan kaçmış edebiyat sohbetleri yapacak, bezdirici kitap çıkarma muhabbetleri olacak, edebiyat dünyasını kurtaracak olay projelerden söz açılacaktır. Ancak bu defa Konya'ya gitmeden önce öğretmenlik yaptığı yerde odasında yaza dair hayaller kurar. İsmail ile çıkarmayı planladığı şiir kitabı hakkında konuşacaktır. Arkadaşları olan İsmail, Yusuf, Kerem şiir kitabını çıkartacak bir editörün olduğunu düşünüp bu editörün kim olduğu ile ilgili önce Konya'dan sonra şiir dergilerinin editörlerinden isimler tahmin ederler. Sonunda arayanın Kemal Tunay olduğunu tahmin ederler. Bu hayal burada biterken yaz gelir ve yazar Konya'ya gider ama gördükleri hiç de beklediği gibi değildir. Kerem İstanbul'a taşınmış, İsmail, memleketine gitmiş, Nokta kitapevi el değiştirmiş vs. Harmancı, bu öyküsünde bir yandan edebiyat dünyasının içinde bulunduğu durumu anlatırken diğer yandan bir şairin hayal dünyasını yansıtır.

Seni Ne İhtiyarlattı kitabında geçen “Beni Almaya Gelen Bulut” öyküsü bir öğretmen ile mezun olan öğrencileri arasındaki ilişkiyi anlatır. İsmi verilmeyen bir öğretmen farklı zamanlarda karşılaştığı üç öğrencisini anlatır. Biri simit satan Murat'tır. Murat ile sohbet eder ama Murat'ın sözleri yazarın bakış açısıyla okuyucuya ulaştırılır;

“Bizimki de iş değil ki hocam, diyordu, zamanında olacaktı ne olacaksa, diyordu, millet parayı “hamuduyula” götürüyordu. Hayat okuldaki gibi değildi. Askerlik yaklaşıyordu. Nişanlısının babası bir taraftan hık mık ediyor, nişanlısı bir yandan somurtuyordu. ... şimdi ben liseyi bitirsem ne olacak? Bitirmesem ne olacak? Valla Allah sonumuzu hayreylesin amma...”

(SNI?, s. 9)

Yazar'a (Öğretmen'e) göre Murat'ta “*Tavırlarından vaktinden evvel olgunlaşmış bir insanın ağırbaşlılığı. Sakinliği.*” vardır.

Diğeri mor kıyafetler içinde süslenmiş Selin'dir. Bileğindeki ince eşarp, gerdanındaki fular, küpeleri, dudağındaki pirsing, başparmağındaki yüzük, belindeki kemer, hepsi mordur. Yine onun ile yaptığı sohbeti öğretmenin ağzından anlatır; “*Hocam en süper hocamız sizdiniz yeminle... Siz başkaydınız, siz... Hocam duyduunuz mu, Necati “Popstar”a çıktı. Millet gülmekten yıkıldı... Okan'la tanıştırmadım sizi değil mi? Okan erkek arkadaşım hocam, bakmayın biraz odundur ama...*” (SNI?, s. 11).

Üçüncüsü de “popstar” yarışmasına katılmış Necati. Yazar-öğretmen onu televizyon programında görür. Yarışma esnasında kötü şarkı söylediği için elenir. O ikinci bir şans daha ister, jüri bu şansını da verir ama yine elenir. O bu defa dizleri üzerine çöküp “*lütfennn*” diye yalvarmaya başlar.

Yazar/öğretmen akşam gökyüzündeki bulutu kendisini almaya gelen bir gemiye benzetir. Kendisini bulutun yumuşacık kollarına bırakır, yolda Murat ile Selin'i de alıp Necati'yi de teselli ederiz diye düşünür. Bir öğretmen olarak öğrencilerinin yani aydınlık bir geleceğe ulaştırmak istediği neslin içinde bulunduğu durumdan şiddetli şekilde rahatsız olur.

Realitenin dışına çıkarak bir hayal gemisi ile de olsa onları ayrı bir âlemin yolculuğuna çıkarmak ister.

Harmancı, aynı kitapta geçen “İz” öyküsünde ise birbirinden farklı sekiz ayrı öğretmen tipinden söz eder. Özellikle erkek öğretmenleri bıyıkları üzerinden tanımlar. Öğretmenlere isim vermeyerek onları daha çok düşünceleri ve görünüşleri ile tasvir ve tasnif eder. “Yeni Roman” akımıyla birlikte değişen karakterin kimliği hadisesi kahramanların isimsiz bir şekilde hikâyeye dâhil olması şekline kadar ilerler (Tekin, 2004:75). Bu yaklaşım romanda olduğu gibi öykülerde de karşılaşılan bir durum haline gelir. Harmancı’nın bu öyküsünde de kahramanlar isimleri ile değil dış görünüşlerindeki özelliklere göre tarif edilerek bireyi değil temsil ettikleri anlayışlarıyla ön plana çıkarılmıştır.

Bıyığı iyice sararmış ve ağarmış pos bıyıklı öğretmen, sessiz, soğuk, insanı tedirgin eden bir tebessümü olan biridir. Ona karşı bir öfke duymaktadır. Durmadan şiirler okuyan, tarihe ilişkin çok şey bilen, Özay Gönlüm gibi anlatılar yapan ve Ruhi Su’dan “türküler patlatan” biridir. Şiirleri Nazım’dan, türküler Ruhi Su’dandır. “Kızıl” laflarını çoklukla kullanır. Öğrenci olarak pos bıyıklı öğretmenin solculuğunun farkındadırlar.

İnce ve kısa bıyıkları olan uysal bıyıklı öğretmen ise küçük ve kibar görünür. Sesini yükseltmeyi sevmeyen derviş bir adamdır. Bir serçeyi, bir azizi andırır. Önce tarihin derinliklerine götürür, oradan hafifleşmiş, derinleşmiş, değişmiş, durulaşmış kişiler olarak geri getirir. Hocanın çevresindeki herkesin hayranlığını kazanmış bir meleksiliği vardır. Hayat onu kirletmemiş, onu oyunlarına alet etmemiştir. Yazar bu hoca hakkındaki düşüncelerini “Çocukluğumuzun, ilk gençliğimizin saflığıyla abartıyorduk elbette.” sözleri ile abarttığını itiraf eder. Zira teyze oğlu Yusuf’a göre dünyada hiç kimse öğrencilerin bu öğretmene yüklediği sıfatlara sahip olamazdı. Hatta insanın bu kadar masum olmaması hatta günah işlemesi gerekir der. Anlatıcı da Yusuf’a katılır, kimseyi abartmamak ve idealleştirmemek fikrini dile getirir.

Uzun boylu hilal bıyıklı öğretmen ise Tercüman gazetesi ile gezer, kompozisyonlardaki “özgürlük” kelimesinin üzerini çizer; “Hürriyet” denmeliydi der. Fatih’i, Mehmet Akif’i, Kızıl Elma’yı anlatır. Kenan Evren’i sorar. Tabutluklardan söz eder. Nihal Atsız’ın kitabını okur.

Bıyıksız öğretmen ise sert mizaçlı ancak şakacı, yenik, karamsar, zaman zaman kontrolden çıkan bir gevezelik ve neşelilikle birlikte genellikle ketum, dünyadan çoktan vazgeçmiş, hatta belki de ahretten umudunu kesmiş bir adamdır. Korkak ve ürkektir, insanlardan kaçır, durmadan kitap okur, öğretmenler odasına pek uğramaz, filmlerden, kitaplardan, İstanbul’dan bahseder. Nasıl biriydi, ne düşünürdü, ne beklerdi hayattan bilemezdik. İnançlı olmasına inançlıdır. Ama diğer inançlılara benzemez, mesela Mehmet Akif’ten söz etmez, bıyık bırakmaz, nasihat etmez, elinde İngilizce kitaplarla koridorda dalgın dalgın dolaşır. Bıyıksız, Proust’tan, Farjad’dan söz eder. Cennet Çocukları’nı izletmediğini düşünür.

Bayan öğretmenleri ise daha çok saç renkleri ile tasvir ve tasnif eder. Bu bayan öğretmenlerden biri sarıdır. Kısa etek giyer, Wagner’i sorar, hak ettiği yerlere gelememiş bir insanın kırıklığını, gücencikliğini, yenikliğini yaşar. Genç, güzel ve alımlıdır. Sesi güzeldir. Hazzetmedikleri besteler, yabancı sözlü şarkılar okur. Şuhluğuna, hoppalığına, güzelliğine ve gençliğine rağmen kederli hüznü bir kadındır. Teneffüslerde kılınan namazlarda onun

için de dua edilir. Okulda uysal bıyıklı ile aşk yaşadıkları dedikodusu vardır. Bir diğer dedikodu ise sarışın öğretmenin sınıf başkanı Reşit'e âşık olduğudur.

Müzmin bekâr olan kumral öğretmen ise kız kurusudur. Kırık bir aşk hikâyesi yaşadığı halinden anlaşılmalıdır. Yazar, onunla ilgili fazla detaya girmez.

Başörtülü öğretmenin alını uzun, teni beyazdır. Sonradan kapanmış biridir. Annesine babasına kocasına rağmen kapanır. Kapalı öğretmenlerin birer birer okuldan atıldığı günlerde ben eşsiz, evsiz, aşsız da kalsam başımı açmam demiştir. Nihayetinde de okuldan atılır.

Minyon tipli, mevzun vücutlu esmer öğretmen, elinde roman ile öğretmenler odasında kaloriferin başında tek başına oturur, kimselere ilişmez. Anlatıcı ile sıra arkadaşı Resul'ü yemeğe davet eder. Evlerine giderler. Resul sarışın hoca ile uysal bıyıklı hakkında yaptıkları konuşmaları anlatınca esmer öğretmen, bunların normal olduğunu söyler. Öğretmen sene sonunda ayrılır. Ayrılmış olmasa anlatıcı ona âşık olabileceğini düşünür.

Öykülerin sonunda anlatıcı bunca yıl sonra geriye dönerek düşündüğü bu öğretmenlerinden en çok hangisine benzediğini merak eder. En çok hangisine benzediği konusunda cevap vermekte zorlanır. Hepsinden bir iz taşıdığını görür; *“Ellerim, kollarım, kravatlarım, ceketlerim, öksürüşüm, gülüşüm, öğrenciler karşısında duruşum, sesim, sessizliğim... le, her geçen gün biraz daha, biraz daha benziyorum onlara.”* (SNİ?, s 92) diye düşünür.

Yazar, öğretmenler hakkında sahip olduğu düşünceleri anlattığı çeşitli öykülerinin yanı sıra eğitim sistemimiz ve ürünleri olan öğrenciler hakkındaki düşüncelerini de öykülerinde okuyucusuyla paylaşır. Bunlardan biri olan “Yaşam Başka Yerde” öyküsü *Seni Ne İhtiyarlattı?* kitabında geçer. Devlet okullarındaki eğitimin yanlışlarından söz eden bu öyküde, çocukları ideallerinden hayallerinden uzaklaştıran onları herkes gibi sıradanlaştıran bir eğitim anlayışının problemlili bir anlayış olduğundan söz eder; “Yaşamın kendisi burada değil” giriş cümlesi ile başlayan öyküde yazar, okulların ya da eğitim sisteminin bir yanılsamadan ibaret olduğunu düşünür. Ne yarışmaların, ne galibiyetlerin, ne mağlubiyetlerin gerçek olmadığını düşünür. Sadece yaşama benzeyen bir şeylerin olduğunu söyler. “Devletin okullarında olup biten eğitim değil, devletin okullarında olup biten şeye maskaralık demek gerekir, nezaket gereği böyle söylenmiştir.” der. Eğitim sistemini;

“Bir bağırmaca bu. Bir kovalamaca. Bir savmaca. Bir bıktırmaca! Bir oyalamaca! Başaramayınca ağlayacak insanlar... başarınca ağlayacak insanlar... Burada yoklar. Yahut onları biz yok ediyoruz. Orta 1, orta 2, lise 3 derken... tıpkımız olup çıkıyorlar. Bizden bir farkları kalmıyor. Gözlerinde ışıltı bitmiş. İdealsiz. Oyalanmak telaşında!” (SNİ?, s. 116) sözleri ile eleştirir.

Okuldayken resme, tiyatroya, şiire kabiliyeti olan öğrenciler olduğunu ancak zamanla bunların şişman, sessiz, idealsiz, sahipsiz, iştahlı, iddiasız, heyecansız bireylere dönüştüğünü yaşamlarının kuru ve boş olduğunu düşünür. Bunun nedenini yaşamın kendisi olmayan, bir “yutturmacadan, oyalamacadan, kandırmacadan, savmacadan, bıktırmacadan” başka bir şey olmayan okulda ve eğitim sisteminin kendisinde görür. Sınıfların insanların düşlerini unutturmak için dizayn edildiğini düşünür.

Yazar öykülerinde hem öğretmenlik mesleği hem de eğitim sistemi hakkında sahip olduğu düşünceleri öğretmenleri merkeze alarak anlatır. İdeolojik düşünceleri, dünya ile

kurdukları ilişkiler üzerinden sınıflandırmalara tabi tuttuğu öğretmenleri şiir ve edebiyat ile kurdukları münasebet noktasından değerlendirir. Öğretmenlerin bir şekilde yetişmelerine vesile oldukları gençler üzerinde önemli bir tesirinin olduğuna vurgu yapar. Bunun yanı sıra öğretmenlerin mesleklerini icra ederken yaşadıkları bunalımları da anlatır. Öykülerdeki öğretmenler kimi zaman olması gerektiği gibi ideal bir öğretmen olamamanın sıkıntısını yaşarken kimi zaman da ideal eğitimi verememenin sıkıntısını yaşar.

Akademisyen

Kendisi de bir akademisyen olan yazarın öykülerinde geçen önemli aydın mesleklerinden biri de akademisyenliktir. Öykülerde “genelde olumsuzlanan ve eleştirilen bir akademik üslup ve ortam dikkat çeker” (Alver 2016: 62). *Ertesi Dünya* kitabında yer alan “Sorgu Akşamı” öyküsünde isimsiz bir fakültede görevli isimsiz bir akademisyen anlatılır. İsimlendirme Harmancı için bir genelleştirme yöntemi gibi kullanılmıştır. Bu karakter, kitaplar yayımlamış ama insanlar arasında ses getirmemiştir. Kadınlar, okurlar, öğrenciler, editörler yani başkaları tarafından aranmayan kendi halinde bir karakterdir. Arabasına binip maça gideceği sırada kendisini ve çevresini hem tanımlar hem de sorgular. Uzun bir sorgu olur. Sorgunun neticesinde şehri terk etmek ister. Arabasına atlar şehrin dışına çıkar, bir müddet göl kenarında yürüdükten sonra tekrar yıllardır gittiği halı sahaya dönerek arkadaşlarına katılır. Hikâyede yazar kendini tanımlarken bir yandan da aydın / yazar / akademisyen kimliğini sorgular. Yazar bu ve benzer öykülerinde kendinden kaçış ya da yeniden doğuş algısı içinde hareket etmek ister ama bunu bir türlü başaramaz. Hem “Ermış” öyküsünde hem de bu öyküde yazar yine gündelik yaşama geri dönüş yapar. Bu durum aynı zamanda aydın rolünün zorluğu ile ilgili bir yorumu da ortaya koyar. Bir başka akademik karakterin yer aldığı öykü ise *Yerlere Göklere*⁵ kitabında yer alan “Esas Fiil” öyküsündeki Sadi Bey’dir. Bu öyküsünde yazar, hem akademik süreç hem de akademik ilişkiler üzerine düşüncelere yer verir. Bunun yanı sıra bir akademisyenin aşk hakkındaki düşünceleri ve tecrübesi de insanî boyutuyla öyküye yerleştirilir. Üniversitede bir öğretim görevlisi olan öykü kişinin yine üniversitede bir asistana duyduğu platonik aşkı anlatır. Otuz dört yaşındaki Sadi Bey’in bir başka akademisyene duyduğu ancak açılmadığı aşk macerasında aydın/akademik kimliğin insanî bir meseledeki tutumuna işaret eder.

Yirmi Sekiz Şubat süreci, İslami hassasiyete sahip hemen her yazar üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Abdullah Harmancı da yirmi sekiz şubat sürecini bir akademisyen üzerinden anlatır. *Seni Ne İhtiyarlattı?* kitabında geçen “Kitaplar ve Çiçekler” öyküsünde yazar, Türk Dili ve Edebiyatı alanında doktora savunması yapmış, öğretim üyesi olarak atanmasına iki hafta kalmış bir kadın kahramanın serüvenini anlatır. Alev, başörtülü bir asistanken doktorasının ardından yardımcı doçent olarak atanmayı bekler. Ancak aynı zamanda bir tanıdığı olan Rektör tarafından uyarılır ve başörtülü bir şekilde atanamayacağı söylenir. Amcası, amcasının kızı, annesi gibi kişiler verdiği emeği düşünmesini isteyip, üniversitede kalmasının gereklilikleri yönünde tavsiyelerde bulunur. Rektör de bu yönde tavsiyelerde bulunur. Aslında Alev de bunu bir iç mesele olarak ister. Ancak “*imanım denenmişti*” diyerek bunları kabul etmez. Çevresindekiler bir “peruk” operasyonu ile durumun düzeleceğini söylemekte, düşünmekte, telkin etmektedir. Alev de yıllarca verdiği

⁵ Abdullah Harmancı, *Yerlere Göklere*, İz Yayıncılık, İstanbul 2017. (Bu kitaptan yapılacak alıntılarda eser ismi YG olarak kısaltılacaktır)

emeği ve katlandığı çileleri düşünmekte ve bu yüzden karar almakta zorlanmaktadır. Çevresindekiler de aslında ondan bir “başkaldırı” bir “rest” beklememektedir. Akşam sabah Haşim, Sezai, Cemal, İsmet okuyan sessiz bir edebiyatçıdır onlara göre. Ancak annesine peruk takmayacağını söyler. Başını açar ve fakülteye gider. Başını açık olarak fakülteye gittiği ikinci gününde odasına Rektör gelip övünç dolu sözler eder. Ancak durumdan memnun olmayan Alev, büyük bir sıkıntı hisseder. Başörtüsünü çıkarmanın vicdanî sorumluluğunu hisseder. İstifa dilekçesini yazar. Çiçeklerine ve kitaplarına veda ederek duyduğu koku ve tenine değen rüzgâra doğru arabasını sürerek gider. Bu durumu girdiği bütün sınavlardan daha çetin bir sınav olarak değerlendirir.

Bu öyküde yazar yirmi sekiz şubat sürecinde bir aydının/akademisyenin hayatı ve hayalleri ile sadece inançları yüzünden oynanmasını eleştirir. Öykü bir diğer açıdan o süreci yaşayan aydın kadınların nasıl zorlu ve sıkıntılı kararlar verdiğini de gözler önüne serer.

Kitapları ile mutlu yaşayan bir akademisyenin macerası olan “Bahar Olup Gökyüzüne Karışacaksın” öyküsü Harmancı'nın *Seni Ne İhtiyarlattı?* kitabında geçer. Öykü kahramanı olan Mehmet Çıkrıkçıgiller, lise yıllarında katıldığı bir şiir yarışmasında aldığı mansiyon ödülü ile kitap serüvenine başlar. Mehmet üniversiteye kadar sahip olduğu kararsız karakterini üniversitede Necat Hancı isimli hocası sayesinde düzeltir:

“Necat Hoca, onun tabiatının vazgeçilmez özelliği gibi duran dalgınlığının, derbederliğinin; geleceğinin aleyhine tehlike oluşturmaya engel olmuş, onu insanların şerrinden kurtarmış, ama onu kendine, onu kitaplara, onu insanlara, onu ilme, bir daha dönüşü olmamacasına sınıksız bağlamıştı” (SNİ?, s. 31)

Bu durum Mehmet'i ilme ve kitaplara bağlamıştır. Vaktinin çoğunu arkadaşları ile birlikte Konya'da Koyuncu Pasajı'nın bodrum katında bulunan kitapçıda geçirir. Mehmet, bu pasajla değişmiş, bu pasajda değişmiş, her şeyden önce, uçsuz bucaksız cehaletini görüp yutkunmasını öğrenmiştir. Kitaplarla ilişkisi üniversitede hoca olduktan sonra da devam eder. Bir gün bu kitapların kendisinden sonra ne olacağını düşünür. Üniversite kütüphanesine bağlayabileceğini düşünür. Ancak yine aynı üniversitede hatırlı bir hocanın kitaplarını almayan kütüphaneyi görünce karamsarlığa düşer. Kitaba yaptığı onca yatırım ve bu kitaplar için katlandığı onca sıkıntının ardından “sonunda elinde bir hiçlik kalsın, bir yokluk, bir boşluk kalsın, sonunda elinde...” Sahaf Reşat Bey ise bizim bütün okuma faaliyetlerimiz hakikatin aşkına değil midir, kazandığımız güzellikler için değil midir, güzellikler kazanmak için değil midir, diye sitem eder.

Kendisi ile ilgili bir öz eleştiride bulunur Serhat'a. Bu aynı zamanda Harmancı'nın aydın eleştirisidir;

“Elimizden ve dilimizden Mevlana düşmüyor. Kitaplıklarımızın en hatırlı yerinde Mesnevi var. Ama biz hala kitaplarımızı insanları aşığılamak için kullanıyoruz... kelimelerden bir ağ örmüşüz toplumla aramıza. Ancak kendimiz gibi mağruru olanlara geçit var. Ancak bizim gibi olanlara karşı alçak gönüllüyük.” (SNİ, s.36)

Kitap alma işi yaş ilerledikçe yavaşlamış ama bitmemiştir. Çünkü “kitap almak, kitap okşamak, kitap karıştırmak bir aşka, bir vecde, bir dine dönüşmüştü.” Kitaba ve kitapsevire

karşı birey ve kurumların takındığı tavrı da kabul etmez. Bu durumu eleştirmek için de kitaplarını meydana üzerine mazot dökerek yakmak ister. Necat Hancı da aynı fikirdedir. Bu ülkenin kendilerini hak etmediğini düşünür. Onlara göre bu ülkenin hatalı üretimleridirler.

Harmancı'nın *Melek Kayıtları*⁶ adlı kitabında geçen ve altı kısa bölümden oluşan "Eksi Bir" öyküsünde de Ayşenaz isminde bir lise öğrencisi ile öykü yazarı akademisyen Mustafa Hoca arasında geçen bir diyalog ön plana çıkar. Yazar/akademisyen/anlatıcı'ya seslenen Ayşenaz; "Gençlik anılarınız, çocukluk anılarınız, anneniz, şiir geceleri, aşklarınız, vicdan azaplarınız, evlilik sorunlarınız, her şeyi her şeyi yazdınız da, bir gün de benim öykümü yazmadınız (MK, s. 74)" diyerek sitem eder.

Annesine de seslenen Ayşenaz okuldan ayrılarak bir Kur'an kursu hocası olmak istediğini söyler. Yazar/akademisyen Mustafa Hoca'nın doktora yapması, yazma eserler kütüphanesinde seneler geçirmesi, İngilizce sınavlarına girmesi, uzak şehirlerde sempozyumlara gitmesi gibi işlerini "salih amel" olarak görmez. İçindeki sesi susturmak için bu yolda ilerlediğini söyler. Mustafa Hoca ise bunu kısmen kabul etmekle birlikte yaptıklarının Allah rızası için güzel işlere de vesile olduğunu düşünür. Öykünün "Eksi Bir" bölümüne gelindiğinde Ayşenaz, annesini ve Mustafa Hocasını üzmemek adına okula gitmeye karar verir.

Bu öyküde yazar, Ayşenaz aracılığı ile günümüz entelektüel sınıfından biri olan yazar/akademisyen Mustafa Hoca gibi öykü yazarlarının ve idealist olduğunu söyleyen hocaların aslında dünya denen maddenin tuzağına düştüğünü ve bundan arınmadığını, muhalif tavrını kaybettiğini ve kendilerinin de bu muhalif tavırdan zaman ilerledikçe uzaklaştığını ifade etmektedir.

Yazarın akademik dünya hakkındaki düşüncelerini anlattığı öykülerinden bir diğeri ise *Behçet Bey Neden Gülümsedi?*⁷ kitabında bir felsefe profesörünü anlattığı "Fenomen" öyküsüdür. Öykü felsefe profesörünün üniversitedeki çalışma odasının tasviri ile başlar. Odaya giren herkesin dikkatini ve takdirini çekecek kadar güzel, seneler içinde edinilmiş, yüzlerce birbirinden değerli eşyalar, hediyeler bulunmaktadır. Bütün bu güzelliğe rağmen profesör odada bir aynanın eksik olduğunu görür. Bunu düşündüğü sırada odasına Afganistanlı bir öğrencisi elinde ayna ile girer. Odada güzel bir noktaya koyduğu aynasında sürekli kendisine bakmaya başlar ve bunu bir alışkanlığa dönüştürür. Aynada kendisini genç, dinç, sessiz ve mutmain görür. Aynaya baktıkça kendisini sevmeye, dünyaya heyecanla bağlanmaya başlar. Kendisine ait birçok olumlu tarafı fark eder. Ona baktıkça kusursuzlaştığını, güzelleştiğini düşünür. Kendisindeki güzel hasletleri göremeyen insanlığa öfke duyar. Zamanla aynanın başından ayrılamaz olur. Kendi ben'inin esiri olur. Her anını onunla geçirir. Bu ayna bağımlılığı yüzünden yakın çevresi ile de sorunlar yaşar. Evinden ayrılıp okuldaki odasında yaşar. Eski ben'ini sıradan, iddiasız, ortalama, kendi halinde, sakin, rahat, rehavet içinde biri olarak tanımlar ve zaman zaman buna geri dönmek isterse de bundan hemen vazgeçer ve aynasından özür dileyerek tekrar onunla konuşmayı ve ona bakmayı sürdürür. Aynayı ve onun verdiklerini kaybederek acılı bir hayat yaşamaktansa, herkesi ve her şeyi karşısına alarak aynasıyla yaşamayı tercih eder. Zira aynada zaman zaman

⁶ Abdullah Harmancı, *Melek Kayıtları*, İz Yayıncılık, İstanbul 2017. (Metinde yapılan alıntılarda eser ismi MK şeklinde kısaltılmıştır.)

⁷ Abdullah Harmancı, *Behçet Bey Neden Gülümsedi?*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019. (Metinde bu eserden yapılacak diğer alıntılarda eser ismi BBNG? şeklinde kısaltılacaktır.)

bir krala, bir gök insanına, bir şelaleye, bir nergise, bir dolunaya, bir evliyaya dönüşür. Profesörün eşi Yeşim bu duruma çok üzülmemektedir. Eşinin ruhsal bir hastalık yaşadığını düşünür. Bir köylük yerde eşini bulur. Elindeki aynada kendisini olduğundan çok farklı gören felsefe profesörünün elinden aynayı polisler alıp kırarlar. Onun “kafayı ütüle”diğini söylerler. O günün sosyal medya organlarında gündem olur. Bu öykü ile yazar diğer bazı öykülerinde olduğu gibi yine akademik dünyaya bir eleştiride bulunur. Kendi içine kapalı ve kendisini olduğundan farklı gören akademik camiyayı kendisine hayran olan bir profesör üzerinden anlatmaya çalışır.

Yazarın akademisyeni merkez karakter olarak aldığı öykülerinde genel olarak olumsuz bir tablo çizilir. Kendi bireysel sorunları olan, zaman zaman çıkmaza giren, kendisi ile çelişen bir hayat süren karakterlere sahip akademisyenlerin hayatla ve insanla bağı koparmış olmalarından dolayı insanî ve toplumsal yaralara merhem olamayacağını düşünür (Alver, 2016, s. 62). Öykülerinin çoğunda yeniden doğmak isteyen aydın/akademisyen karakteri bulunur ancak dünya endişesi veya bir başka faktör devreye girerek bu doğumun önüne geçer. Yaşam kaldığı yerden devam eder. Yine birçok öyküsünde aydın/akademisyen karakterin fildişi kulelerde kendi dünyalarında yaşadığını düşünür/eleştirir.

Dergiciler/Dergicilik

Öğretmen ve akademisyenlerin yanı sıra Abdullah Harmancı, genç dergicileri de öykülerinde konu edinir. Birçok dergide öykü ve yazıları yayımlanan Harmancı yakından tanıdığı dergi ve yayım dünyasına içerden bir gözle bakmaya çalışır. *Muhteris*'te geçen “Filika” adlı uzun öyküsünde yine kendi hayatından tecrübelerle şekillendirdiği Ercan isminde bir karakterin dergi çıkarma hevesi ve heyecanına yer verilir. Öyküde bir il belediyesinin her ağustos ayında düzenlediği ve protokolün de katıldığı şiir dinletisi ile Ercan isminde genç bir dergicinin bir grup arkadaşı ile Filika isminde bir dergi çıkarma isteği ve serüveni birlikte anlatılır. Öyküde iki ayrı serüven, biri tamamen büyük harflerle diğeri ise tamamen küçük harflerle karışık yazılarak verilir. Dergicilik ile ilgili bölümde yazar günümüz edebiyat çevrelerindeki yayıncılık sorunlarına değinirken dinleti bölümünde ise şiir ve şairler hakkında değerlendirme ve eleştirilerde bulunur. Filika ismindeki dergi bir grup “Taşra” aydını/edebiyat heveslisi genç tarafından çıkarılmaktadır. Ancak merkez (Ankara-İstanbul) bu çabayı hor görür. Yazara göre önemli sorunlardan biri belki de en önemlisi sağ ve sol düşünceli aydınlar arasında yaşanan kavgadır. Bir de bu iki grubun dışında kalan İslamcı düşünceye sahip aydınlar.

Sağ solu tanımıyor sol sağı duymuyor

...

Bir de İslamcılar var onlar da ayrı bir âlem

Sağı küçümseyip sola iç geçiriyorlar (M., s. 97)

Dergi çıkarma düşüncesinin yer aldığı bir diğer öykü ise *Muhteris*'te “Edebiyat Tarihçesine Notlar” başlığını taşıyan bölümde geçer. Altmış bir gün kala ile başlayan öykü sırasıyla altmış gün, elli dokuz gün şeklinde devam eder. Yine “Taşra”da bir dergi çıkarma düşüncesinin yer aldığı öyküde odak noktalardan biri taşra ile merkezin çatışmasıdır. Merkezde yoğunlaşan aydın kesime karşı taşrada var olma mücadelesi veren aydın kesim arasındaki mücadeleye değinilir. Harmancı'ya göre; “*taşra umuttur. taşra yozlaşmayanın.*”

taşra satılmamışlığın. taşra aşk'ın. taşra sessizliğin ama gençliğin. şiirin öykünün taze kanıdır taşra... taşra dirilticidir. diriltir.” (M., s. 123)

Öykünün devamında yazar kendisini şiir kitabı yayımlanmış İlhan Elbilir olarak tanıtır. Taşrada şiir yazmanın edebiyat yapmanın zorluğuna işaret eder. Hayali bir atmosfer yaratır. Kendisini Türkiye’de ve dünyada tanınan bir şair olarak görür. Kendisi ile yapılan röportaja konuşur. Fen Edebiyat fakültesini okumak için terminalden yolcu ediliş ile öykü biter.

Öykülerde geçen dergi çalışmaları ve dergi çalışmaları etrafında bir araya gelen genç aydın edebiyatçı kesimin hem eserleri hem de dergicilik faaliyetleri dikkatli bir gözleme tabi tutulur. Yazarın taşra – merkez çatışması etrafında değerlendirdiği bölümlerde de taşrada aydın-geç-edebyatçı olmanın zorluğu ve sıkıntıları üzerinde durulur.

Yazar

Yazarın aydın kahramanlarından biri de yazarlardır. Daha çok edebiyat dergileri etrafında bir araya gelen, ya şiir veya öykü kitabı yayımlanan ya da yayımlanma arzusunu taşıyan genç yazarların hikâyeleri anlatılır. *Muhteris*’te yer alan “ardıç acı” öyküsünde Mart 1971’de başlayan bir kitap çıkarma serüveni anlatılmaktadır.

Mart 1971

Kitap çıkartmalıyım

Artık mutlaka olmalı (M. s.106)

Cümleleri ile başlayan öykünün kahramanı bir öğretmen olan Bekir’dir. Bekir çeşitli dergilerde şiirleri yayımlanan öğretmen şairdir. Bu öyküde yazar içinde bulunduğu yalnızlıktan ve sıkıntılardan kurtulmak için sarılacak değerler arar:

Mayıs 1983

Sarılacağı ne var ki

Dergiler ve yazmak delice delice delice

Ya allah?

Yazmak ona rağmen bir şey değil ki

Ama bazen de hırs ihtiras muhteris

...

Sarılacak bir şeyler din namaz oruç

Şiir başka bir şey mi (M, s. 114)

Şair, şiir ile dinsel olanı bir görür.

Nihayetinde kitap Eylül 1985’de Ankara’daki bir yayıncı olan Ramiz Abi tarafından yayımlanır. Ancak kapakta ciddi bir hata oluşmuştur. Bu yüzden bütün kitapları üzerine gaz döküp yakarak imha eder. Bunun acısını da “o ki oğlumu boğazlıyorum” cümlesi ile dile getirir. Yazarın kitap yayınlama süreci daha önce 1982’de Nureddin Abinin tutuklanması ile de akamete uğramış olması yazarda bu kitabın yayımlanmasında Allah’ın rızasının olmadığı düşüncesini oluşturur.

Abdullah Harmancı’nın bir yazarın hikâyesini anlattığı bir diğer eseri ise *Ertesi Dünya*’da yer alan “Tırnak İçinde” öyküsüdür. Bu öykü sevilen, sayılan, inancına iradesine güvenilen, zekâsı, kabiliyeti ile övülen bir yazarın öyküsüdür. Bu yazar önündeki kâğıda;

“İNSANOĞLU DENEN VARLIĞIN GERÇEKTE KİMİN OĞLU OLDUĞUNU MERAK EDİYORUM. SIRADAN BİR BETİMLEMEYLE DE OLSA ŞUNU SÖYLEMEK GEREKİR Kİ, BİZ “ÂDEMOĞULLARI” BİLİNMEZLER ÇUKURUNA YUVARLANAN AVARE BİR TAŞTAN BAŞKA NEYİZ? NE OLABİLİRİZ? GEÇMİŞİMİZ VE GELECEĞİMİZ KARANLIK. ÖNÜMÜZ VE ARDIMIZ İSE AYDINLIK DEĞİL.” (ED, s. 49)

Şeklinde bir cümle yazar. Yazar yıllardan beri dergiler çıkarmakta ve kitaplar yazmaktadır. Aynı yazar, yukarıdaki düşüncelere devamlı, insanların tek bir sorunun bile cevabını bulamadığını, sadece avunup avuttuklarını söyler. Sorulara cevapsız yaşamaktansa asılsız cevaplarla yaşamak daha az acı vermektedir. Avutmak içinse söz gelimi “Tanrı” düşüncesi seçilmiştir. “Ey insanoğlu söyle sen kimin oğlusun?” sorusunu sorar. Bu soruyu okuyan çevresindeki arkadaşlarından birisi bu düşünceleri dile getiren birinin mürted olduğunu söyler. Hatta o kişinin kellesinin alınmasını tavsiye eder. Bu esnada yazar; yazdığı cümlelerin sonuna bir tırnak işareti koyarak, bu şekilde düşünen bir insanın bile gözden çıkarılıp harcanamayacağını kimin kurtuluşa ereceğini yalnız Allah’ın bilebileceğini söyler. Bu öyküsü ile yazar, İslamcı aydın bir yazarın düşünceleri ile o düşünceleri etrafında bir araya gelen dostları (talebeleri, müridleri) arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermeye gayret gösterir. Öykü, İslamcıların bazı düşünceler karşısındaki ani kararlarının ve diğer bazı yönlerinin eleştirisi olarak da okunabilir. Çabucuk gözden çıkarmak yerine sabırla ele almak özelliğinin önemi üzerinde durur. Bir aydın gibi halka ışık olur.

Harmancı'nın, yazar olarak tanımladığı aydın ile ahali arasındaki ilişkiyi ve farkları ortaya koymak adına kaleme aldığı öykülerinden biri de *Ertesi Dünya*'da geçen “Orhan Batibey Olmak” öyküsüdür. Gerçek ile kurmacanın yoğrulduğu öyküde birinci tekil anlatıcı ile yazarın aynı kişi olduğu izlenimi uyanmaktadır. . Öykü kahramanının adı da Abdullah Harmancı'dır. Anlatıcı Abdullah Harmancı Kayalı Park'ta bir hayale dalar ve teyze oğlu Orhan Batibey'e benzemenin düşünüyü kurar. Ancak onun da kendine göre dertlerinin olduğunu düşünür ve bu hayalden, öykünün sonunda vazgeçer.

Orhan Batibey, zeki, geveze, cömert, fırlama ama haysiyetli fırlama, kadirşinas, dost canlısı, alicenap, becerikli, işbitirici, anasının gözü... biridir. Abdullah Harmancı ise kitaplarla, dergilerle, konferanslarla, armağan kitaplarla, özel sayılarla uğraşan ama bunların hiçbirisiyle uğraşmak istemeyen biridir. Kitapçılara yeni gelenler, dergilerin son sayılarında çıkanlarla ilgilenmek istemez. Ne büyük romanlar yazmak acısı, ne boşa geçen saatler için kaygılanmak, ne de gidemediği filmlerin sızısını duymak istemez. O da tıpkı Orhan Batibey gibi, okey masalarında, geyik muhabbetlerinde, mesire yerlerinde, diğer illerdeki düğün davetlerinde, gülmecelerde, eğlencelerde olmak ister. Bütün acılarından bir kıyafetten kurtulur gibi kurtulmak ister. Ruhun kendi ıstırabından kurtularak, onunla baş başa kalmak yerine, koşturmaktan, eğlenmekten, gülmekten, sayıklamaktan, sabuklamaktan, şaklabanlık, soytarlık, fırlamalık yapmaktan acılanmaya, ruhu ile baş başa kalmaya vakit bulamamayı ister. “Zirvesinde kaynayan cehennem kıyısındaki gömme taşlı yollardan gidilen gizem dolu bir ada gibi, mütebessim bakışlarımın ardında kaynayan benliğimin kudurmuş kuyularına zerre kadar taviz vermeseydim.” (ED, s. 71) diye düşünür. Hayale daldığı bu esnada Orhan çıkıp gelir ve ona selam verir. Onu ve onun gibileri görmek yazara daima acı vermektedir. Orhan sonra bir şeyler anlatır Abdullah'a. Orhan bambaşka bir insan ve dünyanın varlığına inandırır Abdullah'ı. Her insan gibi Orhan'ın da hayallerinin olduğunu görür. Yazar kendi

hayalleri ile Orhan'ın hayallerini verir ve bütün insanların kendi hayatlarının dışında hayallerinin olduğuna şahit olur. Bu diyalogun sonunda yazar, Abdullah Harmancı olarak kalmayı tercih eder. Çünkü kendisi gibi bütün insanların da acı çektiğini düşünür ve bilir. “Dünyada gamsız kedersiz, acısız ıstırapsız Orhan Batıbey olmadığını biliyorum” der. Bu öyküde bir aydın olarak bütün aydınların ve insanların ruhlarını kemiren hayallerin varlığına işaret eder. Herkesin kendi yaşamına göre kendi hayalleri bulunmaktadır. Ancak aydın çilesi bir fikir çilesi olarak ele alındığında diğerlerinden ayrılır.

Abdullah Harmancı yazarlık poetikası diyebileceğimiz düşüncelerini *Yerlere Göklere*'de geçen “Karşılaşma”da dile getirir. Öyküde bir çocuk ile karşılaşan yazar bu karşılaşma esnasındaki düşüncelerini dile getirir. Yaşanılan her şeyi yaşadığına inan, futbolcu, aktör, yönetmen, muhabir, tüccar, Mevlevi, köşe yazarı, ahçı yamağı, terzi çırağı, debbağ kalfası, ressam, şair, inşaat mühendisi vb. her şeyi yaşayan kişi olsa olsa bir öykü ya da roman yazarı olur. Çünkü çok yer gezmiş, çok insan tanımış, çok yol yürümüş, çok şey merak etmiş, birçok farklı “göz”den bakmıştır. Bu özellikler daha çok bir yazarda görülebilir. Bu özellikleri ile öyküde karşılaşılan küçük kız çocuğunun adının “Zeynep” olduğunu dahi bilir. Yazar anlatma işini heyecanını bastırmak, acılarını unutmak için yaptığını söyler. Her şey olan ve her şeyi bilen yazar, daha önce hiçbir şey bilmeyen bir çocuk olmamıştır. Çocuk ile kast edilenin sıradan insan olduğu düşünülebilir. Yazar sıradan bir insan olmayı ve sıradan insanın öyküsünün ne'liğini merak eder. Yazar, yazarlık yolculuğuna çıkmadan önceki hayatını özler. Tüm korkularından ve yalnızlığından sıyrılmak için mescide girip namaz kılıp dua eder. Kurtuluş için Allah'a sığınır. Yazar yaşamış kabul edilen ancak yaşanmadığı yaşanılarak anlaşılan hayatların peşinde koşar. Hayatı yaşamalıyım diyen gence cevabın hayat tarafından verileceğini düşünür. Bu öykü bir poetika gibi ele alınacak olursa yazar için öykü sıradan insanın öyküsünün anlatılması olarak özetlenebilir.

Abdullah Harmancı'nın bir yazar ve senaristin öyküsünü anlattığı “Yokuş Aşağı”da *Yerlere Göklere*'de yayımlanmıştır. Öyküde Mehmet isminde bir yazar/senaristin eşi Kısmet ile sevgilisi Nazan arasında yaşadığı gelgitler anlatılır. Mehmet, Kısmet isminde bir bayan ile evlidir. Kısmet, kendine özgü kendine göre dünyası olan bir kadındır. Temiz, namuslu, yoksul, samimi, sıcak, dindar ama küçücük bir dünyası vardır ve bu dünya kocasını boğar. Nazan ise düzgün, akıllı, temiz simalı, itiraza hazır, kendinden emin, resim yapan bir kadındır. Mehmet, Nazan'la bir ömür boyu şiir yiyip resim içmek, hayal kurmak, hayallerinde özgür olmak ister. Bu anlamda yazar ve senarist olan Mehmet, eşi Kısmet ile sevdiği kadın Nazan arasında gelgitler yaşar. Nazan'ın yanında mutludur. Ancak bir yanılla da köylüdür ve Kısmet'i arar. Çünkü Kısmet'in de kendine göre özellikleri vardır. Bunlar daha çok yemek yapabilme ve örf'e göre hareket etmedir. Yazar, eşinin örf'e göre hareket etmesinden ayrı bir mutluluk duyar. Bununla birlikte Kısmet ile Mehmet arasında ciddi bir uçurum vardır. Kısmet olabildiğine ev işlerinde hamarattır. Ancak Mehmet, sinemaya, kitapçılara gitmek ister. Eşine dergide çıkan son yazısını, kendisini ziyarete gelen gençleri, kendisinden söz eden yazıları, kitaplarını, tezini göstermek ister. Eşinin bunlarla ilgilenmesini bekler. Ama eşi onlarla ilgilenmez. Bir aydın yalnızlığı yaşayan Mehmet, eşi ile Nazan arasında gelgitlerle yaşarken, Nazan'ın entelektüel tavrına karşı hayranlığını dile getirir. Eşi ile olan beraberliğini ise köylülüğüne bağlar; “Benim hiç öldürmediğim bir tarafım var. Köylüyüm ben. Bunca yazıya, bunca filme, bunca kitaba rağmen, evet! Köylüyüm ben!” der. (YG, s. 54)

Kısmet ile birlikte olması onu rahatsız etmektedir ancak Nazan ile olması durumunda da farklı problemlerle karşılaşacağını düşünür; “*Yok bu etek fazla kısa, yok bu ayakkabı çok pahalı. Yok ona fazla güldün. Buna samimi davrandın... Babamın elini öpmedin... anamla bulaşık yıkamadın...*” (YG, s.54).

Her iki durumda da yazar “entelektüel kimlik” ile “taşra geleneği” arasında ikilem yaşar. Bu ikileme çözüm bulamayan yazar, öykünün sonunda bir karar verir ve evden ayrılır. Ancak nereye daha doğrusu kime gittiği kesin değildir.

Yazarın unutulmuş ya da hatıradaki kalan yazarlar ile ilgili topluma dönük eleştirisine bir örnek olarak *Yerlere Göklere*'de yer alan “Ölüm Sayı” öyküsü ele alınabilir. Yazar, ölmüş bir yazarın özel sayısına yazı yazarken kendisi için yazılacak yazıyı düşünür. Kısa öyküdür. Yaklaşık altı satır dört cümleden oluşur. Kendisinin merhum bir şair için yazdıklarına bakıp kendisi için de birilerinin buna benzer şeyler yazacağını düşünerek hüznlenir. Toplumun kendi değerleri arasında görülen aydın kesime karşı bu umarsızlığı yazarı derinden sarsar.

Yazarlardaki kitap çıkarma arzusunun ele alındığı öykülerinden biri de *Yerlere Göklere*'deki “Ukde” öyküsüdür. Harmancı bu öyküsünde, yazar olma hayali kuran Tevfik'in hikâyesini anlatır. Tevfik tüm çevresinden yazar olmak hayali ile uzak durur. Bütün istediği kitabının yayınlanması ve ünlü olmasıdır. Ancak bunu bir türlü başaramaz. Bir gün kitabının basıldığına ve apartman girişindeki posta kutusuna konulduğuna dair bir hisse kapılır. Ancak hayali yine boşa çıkar. Başarılı olamaması ile ilgili sorunu “Niçin Allah'ım” sözleri ile dile getirir.

Harmancı'nın *Seni Ne İhtiyarlattı?*'da geçen “Ötegeçe” öyküsünde de altmışlı yaşlarda ömrünün kırk beş yılını şiir yazmaya ayırmış ancak bundan hiçbir şey elde edemediğini düşünüp şiir yazmayı bırakmış bir şairin öyküsü anlatılır. Harmancı'nın aynı zamanda sanat poetikası hakkındaki düşüncelerini de içeren bu öyküde öykü kahramanı şair için şiir; “*kaburgalarımı saran demir bir külçe*”, “*sabahları uyandırdığımda dışlerimin arasında akan kan*”, “*dışlerimi sıktığım zaman duyduğum gıcırta.*” (SNİ?, s 41) gibidir.

Şiirin bedelini ve acısını ödemekten yorulan şair, avare ve azade olmak ister. Bekleyişten, umuttan, kederlenişten, kaygılanıştan kurtulmak ister. Akşamları televizyon karşısına geçip Avrupa Yakası seyretmek, insanlardan bir insan olmak, insanlaşmak ister. Şiir yazamamak, şiir hakkında düşünmek, dergilerde güzel şiir okuyamamak gibi entelektüel endişeler duymak istemez. Her gün yüzlerce insanın bombalarla kurşunlarla öldürüldüğü bir çağda şiirin anlamının olmadığını düşünür. Sanatın hiçbir zaman bir namluya dönüşmesinden yana olmamıştır, şiirden toplumsal sonuçlar beklemez. Ancak yazıyla kimseye ulaşamamanın ıstırabını duyar. Yazara göre yazı, yazı değilse bile kitap bitmektedir. Cin Net'in (yazar sanki cinnet kelimesini hatırlatmak ister.) önünde durup akıp yürüyen gülüşüp giden insanlardan biri olmak ister. Vitrinleri seyreden, teyzesini arayarak misafir olan, halı saha maçına adam toplayan, araba faizlerini düşünen, enflasyonu konuşan sıradan insanlardan olmak, yazı hayatına “nokta” koymak ister. Şair birçok kitap yazmış, birçok ödül almış olmasına rağmen, yeni kitapları için birkaç yıl beklemesi gerekirken, hala “telif istemezseniz” teklifleri almaktadır. Bu bile alışılması zor anlardır. Bunların ötesinde en büyük sorun kendi sesini beğenmemiş olmasıdır.

Şiir davasının zamanla asıl dava olmasından rahatsızdır. Asıl dava “*kendini inşa denen şey olmalıydı*” der. Bu dava, insan olma, temiz kalma, dünyanın saldırılarına elden geldiğince mukavemet etme davasıdır. Belki bu bilinci yitirmenin bir cezası olarak iyi şiirler

yazamaz olduğunu düşünür. Şiir asıl davanın bir süsü olması gerekirken başlı başına bir mesele olmuştur. Hem davayı hem de şiiri kadınlar ortaya çıkınca iyice unuttur. Altmış senenin sonunda ne bir mümin ne de bir şair olabilmıştır. “*Şiir değil belki ama şiire ya da hayata bakış biçimi, hayatı ve edebiyatı algılayış biçimi onun bu yoksunluğunun, yoksulluğunun sebebi*” (SNİ?, s. 45) olur. “*şiir onun kibri*”, “*dünyalığı*” haline dönüşür. Şiir yazmayan herkesi küçümsemeye, yanlarından geçip gittiği insanları kendisini kutsamadığı için yadırgamaya. Kendinde ayrı bir renk görmeye, farklı olduğu zehabına kapılmaya başlar. Ancak yine de Cin Net kafesinin dışardaki sandalyelerinden birinde oturup, karşıda asılan pankartta görülen güzel kadın resmindeki kadının gözlerine bakıp peçeteye yeni bir şiir yazmaktan kendisini alamaz. Yazarın kendinden kaçma, yaptığı anlamlandırma sorunu yaşama teması “Orhan Batıbey Olmak” öyküsünde de kendisini gösterir. Yine kendisini bu defa bir bilim adamı olarak ahaliden üstün ve farklı görme hastalığı ise bir başka öyküsü olan “Fenomen”de de ele alınır.

Şair ve yazarların kendileri ile diğer insanlar hatta diğer şair ve yazarlar arasındaki farkı ve ilişkiyi anlattığı bir öyküsü ise *Behçet Bey Neden Gülümsedi?*’de geçen “Güvercin Kanadı”dır. Aydınlar arasındaki kıskançlığı ve çekememezliği anlatan bu öyküde bir şair ile İrfan isminde bir romancı arasındaki ilişki anlatılır. Anlatıcı saire göre İrfan, aklını tanınmış olmakla, takipçi sayısıyla, romanlarının tirajıyla, hakkında çıkan yazılarla, gazetelerde kendisiyle söyleşi yapılmasıyla, ödül jürileriyle, imza günleriyle bozmuştur. Hayatını buna göre kurgular, insanlara buna göre davranır, onları daima bir şöhret aracı olarak görür. Kendisinden başka hiç kimsenin de başarılı olmasını kibirli karakterine yakıştıramaz. Dergiye gidip hırs ve kibir abidesi haline gelen İrfan’ı bulacak ve ona haddini bildirecektir. Ancak dergiye gittiğinde İrfan’ın mide kanseri olduğunu öğrenince edebiyat, insan ve eser hakkındaki tüm düşüncelerini yeniden sorgular.

Yazarın, yazmak eylemi üzerinde düşündüğü bir diğer öyküsü ise *Melek Kayıtları*’nda yayımlanan “Alabora”dır. Bu öyküde ortaokul yıllarından beri yazmayı ve okumayı bir alışkanlık haline getirmiş olan yazar/anlatıcının çeşitli sebeplerden ötürü yazmaktan vazgeçmek istemesi konu edilir. Bir şeylerin çivisinin çıktığı, şirazesinin bozulduğu, uğursuzluğun, özsüzlüğün, heyecansızlığın, ışıksızlığın, kirpiklerimize, göz bebeklerimize, içtiğimiz suya, cami avlularına, seccadelerimize bulaştığını düşünür. Heyecansızlığın, iğretliliğin, sentetikliğin, sığığın, cibilliyetsizliğin ve hatta bunların daha ağır, daha acımasız, daha uğursuz bir halin insanlara bulaştığını insanların beyinlerine kazımak gerektiğini çünkü ancak bu şekilde şu ülkede, şu kafede, şu gün’de uğursuz bir şey olduğunun anlaşılacağını söyler. Bir yazar olarak heyecan duymayan, soru sormayan, çılgık atmayan, itiraz, kabul, isyan, inkâr, hayret etmeyen bir insanlığın varlığından rahatsız olur. Bu hikâye aracılığı ile yazar yazmak ve yaşamak arasında bir bağ kurar. Yazmanın yaşama bağlı olduğunu dile getirir.

Bir yazarı var eden en temel unsurlardan biri de merakı olsa gerektir. Bu merakın dışı vuruluş biçimi de sorulardır. Harmancı, *Seni Ne ihtiyarlattı?*’da geçen “Cinayet Süsü”nde özel bir anlatım kullanır. Kafasındaki bütün soruları bir araya getirerek öyküyü oluşturur. Soru cümleleri ile oluşturulmuş bu öyküde, öykü kahramanı aynı zamanda yazarın kendisidir. Yazar, hayatın her alanı hakkında sorular sorar. Hayat, aile, kitap, sanat ve ilham, yazarlık, edebiyat, dünya, kader, konuşmak, mutluluk, yalan-gerçek, aşk, arayış, varoluş, ölüm, çocuklar-çocukluk, kadın, başarı, gençlik, sessizlik, başkası olmak, kendi olmak gibi

daha birçok konuda birer ikişer sorular sorarak yazarlık ve insanlık serüveninde kafasına takılan konuları bir araya toplar. Bir aydın tavrı olarak değerlendirilebilecek olan bu durumda yazar, cevabını bulabildiği sorularla topluma rehberlik misyonunu üstlenmiş olur. Öyküleri bir bakıma bu sorulara cevap arama yolculuğudur.

Yazarın yazarlık serüveni ise *Melek Kayıtları*'nda yayımlanan “Görünmez Öyküler”de bir hikâye okuyucusu üzerinden ifade edilmektedir. Çene altında üçgen biçimli bir sakalı olan genç ile bir ihtiyarın karşılıklı konuşmasına dayanan öyküde daha çok bir monolog gibi sakallı gencin konuşması ön plana çıkar. Bir öykü arayışında olan genç okuduğu binlerce öykü arasında nihai noktaya ulaşmayı hedefler. Bunun için kendi içinde bir tasnife gider. Kendisini etkileyen beş yüz öykünün ilk yüzünden sonra ilk ellisinden, sonra ilk onundan, sonra en etkilisinden söz eder. Nihai öykü durağına ulaştığını düşünür. Bu noktada ihtiyar devreye girer ve asla bir son öykü olmayacağını söyler.

Üçgen sakallının bu öykü serüveni bir bakıma yazarın öykü yolculuğuna göndermedir. Okurun öykü serüveni uzun tasvirlerle başlayıp, uzun tasvirlerle devam eden ve yine uzun tasvirlerle sona eren öykülerle başlar. Ardından “bir iç geçirmeden” ibaret olan öyküler dönemi başlar. An'lık durumların öyküsüdür bunlar. Zaman, mekân, kişi ve eylemden uzak öykülerdir. Sadece bir ses vardır öyküde insanlığın an'lık acılarını imleyen bir ses. Üçüncü aşamada gündelik hayata dokunan öyküler gelir. Sadece kışı, yazı, sabahı, çiçeği, kadını, kuşu, kadının kalbini, delikanlının isyanını anlatan öykülerdir bunlar. Son aşamada ise sıra dışı öyküler dönemi başlar.

“*Gıcır Kitap Cix Telefon*” öyküsünde de dördüncü öykü kitabı çıkan ve üniversitede hoca olan yazarın kitabı eline alış sürecindeki heyecanı ile ilk kitabını eline alışındaki heyecanı anlatılır. Öykünün sonunda ise bu kadar heyecanlanmasını anlamsız bulur. Televizyonda gördüğü belgeselden etkilenerek ölüm ve unutulmuşluk karşısında çaresiz olduğunu düşünür. On yıl, elli yıl belki de yüz yıl sonrasında büyük umutlar bağladığı kitabından geriye bir şey kalmayacağını düşünür. Kendisini vişne çürüğü rengindeki bir cep telefonu ile özdeşleştirir. İşi bittiğinde bir çöplüğe fırlatıldığında bundan habersiz olacak olan telefona özenir.

Benzer bir tema *Behçet Bey Neden Gülümsedi?*'de yer alan “*Emekli öğretmen Suphi durup dururken elini masaya neden vurdu?*”da da geçer. Üç kez evlenmiş ama evlilikleri kısa sürmüş emekli öğretmen Suphi bir gazetede köşe yazarıdır. Ayın dört haftasını konulara göre ayırmıştır. İlk Cuma günü anı haftası, ikinci Cuma günü kitap kritiği, üçüncü Cuma günü sinema veya tiyatro kritiği, dördüncü hafta ise doğrudan hayata ilişkin denemeler yazar. Bu yazılardan oluşan dört adet kitap çıkarmayı planlamaktadır. Suphi'ye göre “insan yalnızlıktan hoşlanmamalı. İnsan insanları sevmeli. İnsan insanlarsız yapamamalı. İnsan için insanlık sorun olmalı. İnsan insan olmalı. Değerini bilmeli. Sevmeli. Dengelemeli. Sorunlar çıkınca insanları silip veya çizip geçmemeli” dir (BBNG?, s.70). Ancak Suphi'nin beceremediği şey de budur. O bir sorunla karşılaştığında çözüm olarak uzvu kesip atmaya düşünür. Bu kesip atmalar neticesinde kırk yıldır yaşadığı şehirde neredeyse çevresinde kimse kalmamıştır. Bu derin yalnızlık neticesinde Suphi'nin içinde “*Yazacaksın da ne olacak?!!!*” ıstırabı vardır. Bu fikri; belalı, iğrenç, feci, berbat, korkunç, caydırıcı, yıldırıcı, bunalıtıcı, bıktırıcı, utandırıcı, kahpe, namussuz bir fikir olarak görür.

Son olarak yazarın yazarlık amacı ve poetikasını anlattığı düşünülebilecek öyküsü *Seni Ne İhtiyarlattı?*'da geçen “*Yazı Uçar*” kaleme alınır. Bu öykü Harmancı'nın neden yazı

yazdığı ile ilgili düşüncelerinin olduğu biyografik bir öykü olarak da kabul edilebilir. Harmancı, öykücülüğünün ya da yazarlığının kuramsal boyutuyla ilgili işaretler verir. Öz eleştirel bir yaklaşımla yazıdan beklediği anlamın; insanları “*emri bilmarif nehı anılmünker*”⁸ çizgisine çağırarak olduğuna inanmış ancak bu kudreti çeşitli sebeplerden ötürü kendisinde bulamamıştır. Hayatı boyunca bir “iman neşesi”, bir “yaşama zevki”, bir “*çalışma ve başarıma sevinci*”ne de sahip olamamıştır. Hasbelkader yazdığı öykülerinde de bu “*neşve*” bulamamanın ıstırabını duyar. Çevresinde çok güzel müminler tanımış, bu insanların varlığı onda daima bir kıskançlığa, korkuya, öfkeye sebep olmuştur. Burada kendisine yöneltilen eleştirilere cevap vermek yerine, niyetinin yazıya yüklediğimiz anlamın, işlevin, giderek belirsizleştiğini, silikleştiğini, anlamsızlaştığını vurgulamak ister.

Dergi çıkarmak istedikleri yıllarda bazı büyükler; dergi çıkarmanın bir sorumluluk olduğu, yazı yazmanın her yiğidin harcı olmadığı, yazı ile bir önderliğe soyunulduğu, bunun bir misyon bir yük olduğu buna hazır olunması ve sonuna ulaşmak için çaba verilmesi gerektiği şeklinde nasihatlerde bulunur.

Yazarın gördüğü “*her şey gibi, yazı'nın da, yazın'ın da, yazarın da dünyadaki malum “çözülmeden”, yozlaşmadan, çirkinleşmeden, çirkeleşmeden, çiğleşmeden payını aldığıdır.*” (SNİ?, s.111). Yazarak dünyayı daha bir kararttığını düşünür. Yazı bir hırs olmuştur. Bir kavga, bir hınç olmuştur. Bir caka’dır. Fiyaka’dır. Rakam’dır. O kadar. Yazı ile fitneye sebep olmamak, sözü yormamak ister. Ama bu kudreti de kendinde bulamaz. Yazının bir yük olduğunu düşünür ve kendine ağır gelen yükü taşımak istemez (Alver 2016: 62).

Sonuç

Bir öğretmen, akademisyen ve yazar olan Abdullah Harmancı, yayımladığı öykü kitaplarındaki öykülerinde kendi hayatını merkeze alarak geleneğini takip ettiği öykü anlayışını ortaya koymuştur. Teknik bakımdan farklı üslup ve yöntemleri kullanmakla birlikte içinde yaşadığı toplumun sorunlarını sahip olduğu kimlikler aracılığı ile yakından görme imkânına sahip olan Harmancı, öyküleri ile bu sorunları ortaya koyma ve çözüm yolları arama anlayışını ortaya koyar. Özellikle taşra – merkez çatışmasında taşranın da edebiyat üretebileceği ve bu ürettiği edebiyat aracılığı ile topluma yön verebileceği kanaatini dile getirir. Zaman zaman düştüğü karamsarlığı öykülerine de yansıtan yazar, çoğunlukla bu karamsarlığı aşmış ve hikâyelerini umut ile tamamlamıştır. İslam inancı ile beslediği aydının hayatında karamsarlığın yerini umut alır. Geleceğe dönük beklentisi ve hayalleri bu umut ikliminde yeşerir.

Bu umudun yanı sıra aşırı idealizme de sığınmak istemez. Bir öğretmenin, akademisyenin, yazarın aşırı yüceltilmesini, idealize edilmesini, bütün kötülüklerden soyutlanmış şekilde sunulmasını ağır bir yük olarak görür. Öykülerindeki öğretmenleri idealize etmeden, hayatı tüketen insanlar olarak resmeder. Öğretmenleri sahip oldukları düşünceler üzerinden bir tasnife tabi tutar. Sanat ve edebiyattan uzak öğretmen kimliğine karşı eleştirel bir tavır takınır. Bunun yanı sıra eğitim sistemi hakkında da sahip olduğu düşünceleri yine öğretmenler ve öğrenciler üzerinden dile getirir.

Öğretmenlerin yanı sıra akademisyenleri merkeze aldığı öykülerinde de akademisyenlerin bireysel hayatlarının yanı sıra öğrenciler aracılığı ile topluma dönük

⁸ Ali İmran Suresi, 104.

yönleri üzerinde de durur. İçerden bir kişi olarak akademik dünyaya genel hatları ile olumsuz bakar. Özellikle kendilerini ahaliden üstün gören tavırlarını kabullenmez.

Dergiler ve dergiciliği merkeze aldığı öykülerinde ise toplumsal eleştirilerin yanı sıra yayın dünyasına yöneltilecek eleştiriler de ön plana çıkar. Burada özellikle taşra-merkez çatışmasına yer verir. Taşra aydınının da dergi çıkarabileceğine ve bu dergiler aracılığı ile de insanın hayatına nüfuz edilebileceğine vurgu yapar.

Yazarlar ve yazarlık ise onun öykülerinde önemli bir yekûnu oluşturur. Kendi yazarlık serüvenini ve anlayışını da zaman zaman hikâyelerde dile getirerek yazıdan ve yazardan beklentilerini kaleme alır. Modern dönemde yazının her ne kadar ciddi bir yozlaşma ve çözüme içine girdiğini düşünse de kendi Müslüman dünyasında amacını “*emri bilmarif nehyi anilmünker*” ayeti ile özetler. Abdullah Harmancı için ne oranda gerçekleştirdiği kendisini ilgilendiren bir durum olmakla birlikte bu ayetin ifade ettiği düstur hem öğretmenlik, hem akademisyenlik, hem dergicilik, hem de yazarlık serüveninin de odak noktasını oluşturur denebilir. Ayetin ortaya koyduğu tavır Müslüman aydın tavrının en özet halidir.

Sonuç olarak bu dünya ne yazar için ne de okuyucu için bilinen ve kabul gören bir dünya değildir.

Kaynaklar

- Alver, Köksal, (2016). “Hayatın Ortasından Abdullah Harmancı Öyküsü”, *Mahalle Mektebi Dergisi*, 27, 59-63.
- Ankay, Nurcan, (2018). *Türk Romanında Entelektüel Suç*, Eskişehir: Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Demir, Rasime, (2015). *Oğuz Atay Romanlarında Aydın Problemi*, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Harmancı, Abdullah, (2002). *Muhteris*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Harmancı, Abdullah, (2011). *Seni Ne İhtiyarlattı?* İstanbul: Profil Yayınları.
- Harmancı, Abdullah, (2015). *Ertesi Dünya*, İstanbul: Profil Yayınları.
- Harmancı, Abdullah, (2017). *Melek Kayıtları*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Harmancı, Abdullah, (2017). *Yerlere Göklere*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Harmancı, Abdullah, (2019). *Behçet Bey Neden Gülümsedi?* İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kur'an-ı Kerim*.
- Mahalle Mektebi, (2016). “Tarihçe-i Hayat”, *Mahalle Mektebi Dergisi*, 27,56-58.
- Meriç, Cemil, (2002). *Mağaradakiler*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Peyami Safa, (1970). *Sanat Edebiyat Tenkit*, (der. Ergun Göze), İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Said, Edward, (2013). Entelektüel, Sürgün, Marjinal, Yabancı, (çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sarı, Ahmet, (2016). “Bize Ait Bir Acının Kazısına Dair: Abdullah Harmancı Hikâyeciliği”, *Mahalle Mektebi Dergisi*, 27, 64-70.
- Şeriati Ali, (2017). *Aydın*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Tekin, Mehmet, (2004). *Roman Sanatı 1*, İstanbul: Ötüken Yayınları.